

B

BÂ

(ب)

Arap alfabesinin
ikinci harfi.

ب

B/b harfi, dünya alfabelerinin pek çoğunun aslını teşkil eden Kuzey Sâmiîleri'nin icat ettikleri ilk harf sisteminin ikinci işareti olması sebebiyle, bazı istisnalar dışında bugün de bütün alfabelerin ikinci harfidir. En önemli temsilcisi Fenike alfabesi olan Kuzey Sâmiî harf sisteminin Yunan alfabesine de alfa, beta, gamma, delta ... şeklinde geçen alef, beth, gimmel, dalet ... sıralamasında b fonemini (ses birimi) gösteren beth işareti bir "kulûbe, ev" piktogramından (sesi ve anlamı olan resim-yazı unsuru) geliştiği için bu adı almıştır (Akkadca bîtu/bētu, İbrânîce bêth, Arapça beyt "ev"); Arapça ve Farsça'da "bâ" (ب , با , باء), Türkçe'de "be" şeklinde söylenir.

Bâ, muhtemelen Arap alfabesinin ilk noktalanmış harflerindedir (Abdüssabûr Şahin, s. 406; *İA*, I, 500); benzeri diğer noktalı harflerle karıştırılmasını önlemek ve tek noktalı olduğunu belirtmek için el-bâü'l-muvahhade, noktasının altında bulunduğunu ifade için de el-bâü't-tahtâniyye gibi terkiplerle tanımlanır. Ebced hesabındaki sayı değeri 2'dir ve ikinci harf olmasından dolayı sıralama ve sınıflandırmalarda 2 rakamı yerine kullanılır. Astronomide İkizler (Gemini) burcunun, Arap takviminde haftanın ikinci gününü olmasından dolayı el-isneyn (iki) adını taşıyan pazartesinin ve adının yazılışında son harfi teşkil etmesinden dolayı da receb ayının rumuzudur.

B, patlayıcı (infiçârî, plosive) dudak konsonantlarının (hurûf-ı şefevîyye, bilabiale) sadalı (cehrî, sonore) olanıdır ve kapatılan iki dudağın açılış sırasında nefes vermek suretiyle çıkarılır. Sert ve sadasız (mehmûs, sourd) şekli p olup Osmanlıca ve Farsça alfabelerde üç noktalı bâ (ب) şeklinde gösterilerek bâ-i müsellese adıyla anılır. Arapça'da p sesi bulunmadığı için bu sesi ihtiva eden yabancı asıllı veya diğer Sâmiî dillerle ortak kelimeler b ve f sesleriyle telaffuz edilir; meselâ: Ptolemaios > Batlamyus, Pers / Parth > Fars. B sesi bütün dillerde olduğu gibi Arapça, Farsça ve Türkçe'de de kolaylıkla

m, v/w, f seslerine dönüşür: Ar. **Bekke** (بكه) > **Mekke** (مكة ; Âl-i İmrân 3/96), el-bür'ul (البرعل) > el-für'ul (الفرعل) ; Onat, I, 139), el-bâşak (الباشق) > el-vâşak (الواشق ; a.g.e., I, 141); Far. nebiştin (نبیشتن) > neviştin (نویشتن) ; Ateş, s. 13), âb (آب) > âv (آو) ; a.g.e., s. 13; Türkçeleşmiş hoş-âb > hoşav/hosaf); Türkçe ben > men, bin > min gibi. Bu değişme kabiliyetine bağlı olarak bâ harfinin okunuşu tecvid ilminde de bazı özel kaidelere tâbi olmaktadır. 1) İdgâm-ı mütecâniyeyn: Aynı mahreçten çıkan, fakat nitelikleri farklı olan iki harfin seslerinden birinin diğerine karıştırılarak telaffuz edilmesi (meselâ: yâ büneyyerkemme'anâ يابنياركبمعنا ; Hüd 11/42). 2) İklâb (çevirme): Bâ harfinin kendinden önce gelen nunu mim sesiyle okutması (meselâ: mimba'lihâ من بعلاها ; en-Nisâ 4/128). 3) Kalkale (vurgu, accent): Sâkin olan bânın üstüne bastırılarak vurgulu telaffuz edilmesi (meselâ: kabl قبل ; el-Bakara 2/25; karîb قريب ; el-Bakara 2/186). B harfi, mahrecinin tabiatına uygun olarak başka dillerde olduğu gibi Türkçe'de de kelime içinde kendinden önce gelen n harfini m sesiyle okutur (meselâ: İstanbul > İstambul, minber > mimer, sünbül > sümübül). Türkçe kelime ve hece sonlarında b fonemi bulunmaz ve Türkçeleşmiş yabancı asıllı kelimelerde de "p"ye dönüşüp kendini takip eden yumuşak sessiz harfi sert hale getirir (meselâ: Ar. kitâb > kitap, abdâl > aptal).

Bâ harfi Arapça'da edattır (harfû'l-ı-cer, preposition) ve bu durumda "bi"- okunarak "-e, -de, ile" vb. anlamlarını taşır, yemin ifade eder (billâh بالله) ve önüne geldiği isimlere aynı zamanda zarf manası verir (meselâ: bi-hakkın بحق "hakıyla", bi'l-ittifâk بالاتفاق "ittifakla", bi-nefsîhi بنفسه "kendisi"). Bâ ayrıca Arapça'da fiillerin geçişlilik derecelerine de tesir eder: etâ (أتى) "geldi", etâ bi (أتى ب) "getirdi" gibi. Farsça'da da "bâ"nın muhafefi olan "be", "-e, ile" anlamlarını taşıyan ve isimlerden zarf yapan bir ön edat olarak kullanılmaktadır (dest-be-dest تابساح "elden ele", tâ-be-sabâh تابساح

"sabaha kadar"); ancak bugün bu edatın yalnız bâ harfinden ibaret olmayıp aslının Pehlevîce'deki pat olduğu bilinmektedir (bk. Ateş, s. 75). Ayrıca Farsça'da fiillerden önce "bi" şeklinde gelir ve Arapça'daki (قد) manâsını taşır; meselâ bigoft (بكفت) "dedi".

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "bâ" md.; *Tâcü'l-'arûs*, "bâ" md.; Lane, *Lexicon*, I, 141-144; *Kâmûs-ı Türkî*, I, 256; *Türk Lugatı*, I, 560-562; J. W. Redhouse, *Türkisch and English Lexicon*, İstanbul 1978, s. 134-135; Ahmed Ateş — Abdülvehhâb Tarzî, *Farsça Grameri*, İstanbul 1970, s. 13, 75, 89; Naim Hâzım Onat, *Arapçanın Türk Diliyle Kuruluşu*, İstanbul 1944, I, 139-157; *Alphabete und Schriftzeichen des Morgen- und des Aberlandes* (nşr. O. Harrassowitz), Berlin 1969, s. 10, 80; S. Moscati, *An Introduction to Comparative Grammar of the Semitic Languages*, Wiesbaden 1980, s. 24-27; Muhammad H. Bakalla v.dğr., *A Dictionary of Modern Linguistic Terms*, Beirut 1983; Ali Kemal Belviranlı, *Tecvid*, Konya 1980, s. 38-39, 46, 54-56; Abdüssabûr Şahin, "Hz. Muhammed Devrinde Arap Yazısında Hareke ve Nokta" (trc. Tayyar Altıkulaç), *Diyanet Dergisi*, IX/102-103, Ankara 1970, s. 403-406; B. Moritz, "Arabistan (yazı)", *İA*, I, 500; A. Schaade, "Bâ", *İA*, II, 160; *TDEA*, I, 271.

SARGON ERDEM

BÂ

(bk. EB).

BÂ'

(bk. KULAÇ).

BÂ ALEVÎ

(باعلوی)

Suudi Arabistan

seyyid ve sülûflerinin mensup olduğu,
Hadamut'un Terim kasabasında ve
civarında yaşayan köklü bir aile.

Bâ Alevî (Benî Alevî) ailesi ve kolları, ailenin kurucusu olan şahsın isminin başına "Bâ", "Bel", "Bil", "Âl-i Bâ", "İbn Âl", "Evlâdu Bâ" gibi ön ekler ve kelimeler getirilerek anılmakta, bunlar künye ve nisbe yerine geçmektedir. Bâ Alevî başlangıçta bir aileyi ifade ederken zamanla ailenin çeşitli kollarına ayrılması ve bu kollardan her birinin Bâ Fakîh, Bel Fakîh, Cûfrî, Habsî, Haddâd, Ayderûs, Sekkâf, Âlü's-Sekkâf ve Şillî gibi özel unvanlarla anılmaları sonucunda Bâ Alevî

isminin kapsamı bir aşireti, hatta kabileyi ifade edecek derecede genişlemiştir. Bundan dolayı Bâ Alevî şahıs, aile, aşiret ve kabile ismi olarak kullanılır. IV. (X.) yüzyıldan başlayarak günümüze gelinceye kadar Yemen'in dinî, fikrî, ilmî, bazan da idarî ve siyasî hayatında süreklilikli olarak önemli roller oynayan, zaman zaman Hicaz'dan Hindistan'a kadar olan sahada faaliyet gösteren bu ailenin önemli şahsiyetlerini tanıtmak için bir hayli eser yazılmıştır. Bunların başlıcaları şunlardır: Abdurrahman b. Muhammed el-Hatîb, *el-Cevherü's-şeffâf fî menâkıbî's-sâdeti'l-eşrâf*; Ali b. Ebû Bekir es-Sekkâf, *el-Berkatü'l-müşîka fî ilbâsi'l-hırkati'l-enîka* (Kahire 1347); Muhammed b. Ali Harid, *Ğurerü'l-behâ'i'd-dav'i fî menâkıbî's-sâdeti Benî 'Alevî (ft menâkıbî's-sâdeti Benî Başrî ve 'Aydtî ve 'Alevî)*; Ömer b. Muhammed b. Ahmed Bâ Şeybân, *et-Tiryâku'l-kulûbi'l-vâf bi-zikri hikâyâti's-sâdeti'l-eşrâf*; Abdullah b. Abdurrahman Bâ Hârûn, *el-Menhelü's-şâfi*. Bu kaynaklardan faydalanan Şillî, genel biyografik eserleri de dikkate alarak yazdığı *el-Meşre 'u'r-revî fî menâkıbî's-sâdeti Âli Ebî 'Alevî* (Kahire 1319) adlı eserinde 280'den fazla şahsın hayat hikâyesini anlatmıştır. Muhibbî'nin *Hulâşatü'l-eşer'i* ni esas alan Wüstenfeld'in *Die Çuften in Süd - Arabien* (Göttingen 1883) adlı eseri ise sadece XI. (XVII.) yüzyılı kapsamakta olup bu aile hakkında faydalı bilgiler vermektedir. Abdullah b. Muhammed b. Hâmid es-Sekkâf'ın *Târîhu's-su'arâ'i'l-Ğadramiyyîn*'i de (I-III, Kahire 1353-1355) bu konuda önemli bir eserdir.

Ailenin kurucusu olan Alevî'nin soy şeceresi kaynaklarda Alevî b. Abdullah (Ubeydullah) b. Ahmed b. İsâ el-Muhâcir b. Ali el-Uraydî b. Ca'fer es-Sâdık şeklinde verilmekte ve Ca'fer es-Sâdık vasıtasıyla Hz. Ali'ye bağlanmaktadır. Alevî'nin babası Abdullah b. Ahmed Basra'da doğdu, tahsiline burada başladı. 337'de (948) ünlü süfî Ebû Tâlib el-Mekî ile buluşarak onun ders ve sohbetlerine devam etti. Babası Ahmed b. İsâ el-Muhâcir ile Basra'dan Hadramut'a göç ederek Terim civarındaki Çişir bölgesine gitti. Daha sonra el-Hussiyye denilen yerde yerleşti; babasının burada vefat etmesinden sonra yine o civardaki Sümel köyünde ikamete başladı ve burada 383 (993) yılında vefat etti (bk. Ayderûsî, s. 74 vd.). Oğulları ise bir süre Cübeyr denilen yerde kaldıktan sonra 1166'

da bölgenin en önemli ve en mâmur kasabası olan Terim'e yerleştiler. Bundan sonra Terim adı Bâ Alevî ailesi mensupları ile birlikte anılmaya başlandı. Hadramut halkı gibi Şâfiî mezhebine bağlı olan Bâ Alevîler ilim ve takvâ sahibi olmakla tanınmışlardı. Bunların çoğu mutasavvıf ve tarikat ehli idi. Çeşitli zamanlarda ve çeşitli yerlerde idareciler nezdinde büyük itibar görmüş, bazıları devlet hizmetine de girmiş, ancak daha çok bölgenin şeyhleri ve seyyidleri olarak tanınmışlardı.

Bâ Alevî ailesine mensup tanınmış şahıslardan bazıları şunlardır:

1. Ali b. Alevî b. Muhammed b. Alevî (ö. 527/1133). 521'de (1127) Terim'e gelip yerleşen ailenin ilk ferdidir.

2. Muhammed b. Ali b. Alevî (ö. 550/1155'ten sonra). Zifârü'l-Kadîme denilen sınır bölgesinde oturduğu için Sâhibu Mirbât diye tanınan ve burada vefat eden Muhammed b. Ali, torununun oğlu olan Ahmed b. Abdurrahman b. Alevî el-Fakih'e mensup bulunan Bâ Fakih ve Haddâd kollarının da ceddidir.

3. Muhammed b. Ali b. Muhammed (ö. 653/1255). 574'te (1178) doğdu. Aleviyye tarikatının kurucusu olup el-Üstâdü'l-A'zam ve el-Fakihu'l-Mukaddem diye tanınır. Arap yarımadasının güneyinde yaşamış en önemli kutub* olarak kabul edilir. Çağdaşı süfîlerle iyi münasebetler kuran bu zat Mağribli ünlü süfî Ebû Medyen'in hayranı idi. Kurduğu tarikat oğulları aracılığıyla yayılmıştır (Nebhânî, I, 127).

4. Alevî b. Muhammed (ö. 669/1270). el-Üstâdü'l-A'zam'ın oğlu olan bu zat ve oğlu Abdullah Bâ Alevî (1240-1330), ailenin halk nazarında büyük bir itibar kazanmasını sağlamışlardır.

5. Muhammed b. Ali b. Alevî (ö. 765/1364). 705'te (1305) doğdu. Mevla'd-Devîle (Devîle kasabasının efendisi) unvanıyla tanınan bu zat Alevî b. Muhammed'in torunu olup Yabhar'da Hz. Hüd'a nisbet edilen Devîle Türbesi civarında ikamet ederdi. Oğlu Abdurrahman es-Sekkâf (ö. 810/1407), yine bu ailenin önemli kolları olan Âl-i Sekkâf ve Ayderûs'un büyük ceddidir.

6. Ömer b. Abdurrahman b. Muhammed (ö. 889/1484). 823'te (1420) Terim'de doğdu; Hamrâ köyünde yaşadığı için Sâhibü'l-Hamrâ diye anıldı. Mekke ve Aden'i ziyaret ettikten sonra Taiz'de vefat etti. Aynı zamanda şair olan bu zatın çeşitli risâleleri vardır. *Fethu'llâhîr-rahmâni'r-rahîm fî menâkıbî 'Ab-*

dillâh b. Ebî Bekir b. 'Abdirrahmân adlı eserinde Ayderûs'un menâkıbını anlatmıştır.

7. Ahmed b. Abdullah (ö. 920/1514). Şenbel'de yaşadığı için Şenbel diye tanındı. *Târîhu Şenbel* adlı bir eseri vardır.

8. Ömer b. Muhammed (ö. 944/1537). 881'de (1476) doğdu. *Tiryâku'l-kulub* adlı eserinde Bâ Alevî ailesine mensup 355 seyyidin hal tercümesini anlatmıştır (GAL, II, 401).

9. Muhammed b. Ali (ö. 960/1553). 890'da (1485) Terim'de doğdu. Lakabı Cemâleddin olup Hârid diye tanınır. Mu-haddis, fakih, tarihçi ve şairdir. Bâ Alevî'nin bazı kollarını konu alan *Ğurerü'l-behâ'i'd-dav'i fî menâkıbî's-sâdeti Benî 'Alevî* adlı eserinden başka *el-Vesâ'il* adıyla hadise, *en-Nefeğât* adıyla tasavvufa dair eserler de yazmıştır.

10. Sâlim b. Ahmed (ö. 1046/1636). 995'te (1587) doğdu. Ahmed eş-Şinnâvî vasıtasıyla tasavvufa giren Sâlim'in çeşitli eserleri vardır. Şillî bu eserlerin listesini ihtiva eden bir risâleyi eserine almıştır (bk. *el-Meşre 'u'r-revî*, II, 104-110).

1. *Bulğatü'l-mürîd ve buğyetü'l-müstefîd*. Muhammed Gavs'ın *el-Cevâhirü'l-ğams* adlı eserinin 4 ve 5. bölümlerine yazılan bir şerhtir (bk. GAL, II, 418). 2. *es-Sifrü'l-mestûr li'd-dirâye fi'd-dürri'l-menşûr li'l-vilâye*; 3. *Mişbâhu's-surrî'l-lâmî bi-miftâhi'l-cifri'l-câmî*; 4. *Ğurerü'l-beyân 'an 'ömri'z-zamân*; 5. *el-Burhânü'l-ma'rûf fî mevâzini'l-hurûf* (GAL, II, 407, 418; *Suppl.*, II, 565).

11. Ebû Bekir b. Ahmed eş-Şillî (ö. 1053/1643). 990'da (1582) Terim'de doğdu. Tarihçi ve lugat âlimi olup *el-Meşre 'u'r-revî* müellifinin babasıdır. Dört yıl Medine'de ikamet ettikten sonra memleketine gitti ve orada vefat etti. *Vefeyâtü'l-a'yan min ehli'z-zamân* adlı çağrı ve çağdaşları hakkında genel bilgiler veren bir eser ve Gazzâlî'nin *İhyâ'ü 'ulûmi'd-dîn*'i ile Sühreverdî'nin *'Avârifü'l-ma'ârif*'ine açıklayıcı notlar (ta'likat) yazmıştır. Şillî'nin *Ramazân ve eş-Şryâm, Muhtaşaru Kitâbi'l-Ğurer* gibi eserlerinden başka verdiği dersleri, işittiklerini ve hocalarının adlarını ihtiva eden bir de derlemesi (cüz) vardır (Muhibbî, I, 71-78; Ziriklî, I, 62).

12. Akîl b. Ömer b. İmrân (ö. 1062/1652). 1001'de (1593) Zifâr civarındaki Ribât kasabasında doğdu ve Zifâr'da öldü. *el-'Akîde ve Fethu'l-kerîmi'l-ğâfir fî şerhi Hilyeti'l-müsâfir* adlı eserleri vardır (Muhibbî, III, 114-116; *GAL Suppl.*, II, 533).

13. Ahmed b. Ebû Bekir (ö. 1091/1680). 1049'da (1639) doğdu. Hayatının büyük bir kısmını doğum yeri olan Mekke'de geçirdi ve burada vefat etti. Çeşitli risâleler, ayrıca bazı eserlere ta'lik*ler yazdı. Osmanlılar'ın Yemen'i fethetmelerini konu alan Nehrevâlî'nin *el-Berku'l-Yemânî* adlı eserini kısaltarak kitaba bazı ilâveler yaptı. Şiirle de ilgilendi (Muhibbî, I, 163).

14. Abdullah b. Ca'fer (ö. 1168/1755). Hadramut'ta doğdu. Yirmi yıl Hindistan'da kaldıktan sonra Mekke'ye geldi ve burada vefat etti. *Keşfü esrârî 'ulûmîl-muqarrebîn*, *Keşfü'l-cilbâb 'an 'ilmîl-hisâb*, *el-Le'âlî'l-cevheriyye 'ale'l-'akâ'idî'l-Benî Feriyye*, *Şerhu Dîvânî Şeyh b. İsmâ'il eş-Şihri* gibi eserlerinden başka bir divanı ve mektupları vardır (Cebertî, I, 163; Ziriklî, IV, 77).

15. Muhammed b. Zeyn b. Sumayt (ö. 1172/1758). 1100'de (1689) Terim'de doğdu. Üstatlarından Abdullah b. Alevî el-Haddâd ile Ahmed b. Zeyn el-Habşî hakkında *Gâyetü'l-ğasd ve'l-murâd* (Bombay 1885) adlı bir menâkıbnâme yazdı. *Qurretü'l-'ayn*, *Behcetü'l-fu'âd* ve *Lüb-bül-elbâb* gibi eserlerinden başka bir de divanı vardır (GAL Suppl., II, 566).

16. Abdurrahman b. Hüseyin (ö. 1250/1835). Hadramut müftüsü ve Şâfiî âlimidir. *Buğyetü'l-müstersidîn fi telhîşî Fetâvâ ba'zî'l-e'immetî'l-müte'ahhîrîn*, *Gâyetü telhîşî'l-murâd min fetâvâ İbn Ziyâd* (Kahire 1303) gibi eserleri vardır (GAL Suppl., II, 817; Serkis, I, 517).

17. Abdullah b. Hüseyin el-Câvî (ö. 1272/1855). Terim'de doğdu. Sûfî, fakih ve dil âlimidir. Birkaç defa Mekke ve Medine'yi ziyaret edip buralarda bir süre kaldıktan sonra Hadramut'a gitti ve orada öldü. Vaaz, öğretim ve telifle meşgul olan el-Câvî'nin *Süllemüt-tevfîk ilâ mahabbeti'llâhi 'ale't-tahkîk*, *Mirkâtü su'ûdî't-taşdîk*, *Şilatü'l-ehl ve'l-aqrabîn*, *Miftâhu'l-i'râb* gibi eserleri vardır (GAL Suppl., II, 820).

18. Fazl b. Alevî (ö. 1283/1866). *Sebîlü'l-ezkâr ve'l-i'tibâr* ve *İkdül-ferâ'id min nüşûşî'l-'ulemâ'il-emâcid* adlı eserleri vardır (GAL Suppl., II, 566; Serkis, I, 517).

19. Ebû Bekir b. Abdurrahman (ö. 1341/1923). 1262'de (1846) doğdu. İbn Şihâb diye tanınır. Çeşitli Arap ülkelerini dolaştıktan sonra Hindistan'a gidip Haydarâbâd'a yerleşti ve orada öldü. Bid'atlarla amansız bir mücadeleye giren İbn Şihâb Hindistan, Malezya ve Endonezya'da tanındı. Başta fıkıh ve usûl-i fıkıh ol-

mak üzere edebiyat, mantık, tıp, kimya, matematik gibi ilimlere dair otuz kadar eser yazdı. Bunlardan bir kısmı Hindistan'da basıldı (Ziriklî, I, 65; Serkis, I, 140).

Bâ Alevî ailesinin belli başlı önemli kolları şunlardır:

Bel Fakih (بل فقيه). Bil Fakih de denilen, Bâ Alevî'nin Eska' diye tanınan Fakih Muhammed b. Abdurrahman'a (ö. 917/1512) nisbet edilen koludur.

el-Üstâdü'l-A'zam, el-Fakihü'l-Mukad-dem ve Sâhibü'l-Mirbât gibi unvanlarla tanınan Muhammed b. Ali'nin soyundan gelen Eska' çeşitli ilimleri tahsil etti. İbn Zahîra ve Sehâvî gibi tanınmış âlimlerden ders aldı. Aden, Zebîd, Mekke ve Medine'yi ziyaret etti; buralarda birçok âlimle tanışıp kendilerinden faydalandıktan sonra Terim'e yerleşti ve burada vefat etti. Eska'in tarihe dair *el-Hağ* adlı eseri, Bâ Fakih eş-Şihri'nin Şihri tarihini yazarken faydalandığı en güvenilir kaynak olmuştur.

Bel Fakih ailesine mensup seyyidlerin çoğu mutasavvîf olmakla beraber içlerinden müderris ve müftü olanlar da vardır.

Eska'in soyu Abdullah, Abdurrahman ve Ahmed adındaki üç oğlu vasıtasıyla devam etmiştir. Abdullah uzun süre Mekke'de kalmış ve burada vefat etmiştir (974/1567). Abdurrahman'ın Muhammed ve Hüseyin adında iki oğlu vardı. Hüseyin'in Ahmed adındaki oğlu Terim'de kadılık yapmış, Ebû Bekir adındaki diğer oğlu Hindistan'a giderek Âdil Şah'ın himayesine girmiş ve orada vefat etmiştir (1074/1663).

Ref'u'l-estâr 'an mefâtihî'l-envâr adlı eserin müellifi Abdurrahman b. Abdullah Bel Fakih (ö. 1162/1749), *ed-Dürrü'l-behiyye fi'l-müselletî'n-nebeviyye'nin müellifi* Abdullah b. Ahmed Bel Fakih (ö. 1112/1700), *Bedelü'n-nihle fi teshîli silsileti'l-vuşla* ile *Sâdâtînâ ehli'l-ğable* adlı eserlerin müellifi Abdullah b. Hüseyin Bel Fakih (ö. 1266/1850) gibi müellifler Bel Fakih ailesine mensup tanınmış âlimlerdendir.

Bâ Fakih (با فقيه). Bâ Alevî'nin, Mevlâ Aydîd ve Sâhibu Aydîd unvanıyla tanınan Muhammed b. Ali'ye (ö. 862/1458) nisbet edilen koludur. Babası Ali b. Muhammed (ö. 838/1434) Terim civarındaki Havta'da yaşamakta idi. Oğlu Muhammed ise Aydîd'i yurt edinmişti. Sâhibü Aydîd'in Bâ Fakih diye tanınması, büyük ihtimalle, Sâhibü Mirbât unvanıyla tanınan Muhammed b. Ali'nin soyundan gelen ve el-Fakih diye anılan Ah-

med b. Abdurrahman'ın (ö. 726/1326) neslinden gelmiş olmasıdır. Bâ Fakih'in büyük cedleri olan Muhammed b. Ali'nin atalarına ve evlâdına evliya nazarıyla bakılmakla beraber aralarında fakihler ve müderrisler de vardı. Muhammed b. Ali'nin nesli Abdurrahman, Abdullah, Ali, Alevî ve Zeyn adlı çocukları vasıtasıyla devam etti. Bu aileden aralarında fakih, kadı, müftü, mutasavvîf, dilci, şair ve matematikçilerin de bulunduğu birçok ilim ve fikir adamı yetişmiştir.

Bâ Alevî'nin diğer bir kolu Âlû's-Sekkâf diye tanınır. Bâ Alevîler'in büyük cedi Abdurrahman es-Sekkâf (ö. 819/1416) bunların da ceddidir. Âlû's-Sekkâf ailesinden de birçok mutasavvîf ve âlim yetişmiştir. Şeyh b. Abdurrahman (ö. 829/1426), Şeyh b. İsmâil (ö. 950/1543), Alevî b. Abdurrahman (ö. 1273/1856), Alevî b. Ahmed (ö. 1355/1916), es-Sekkâf unvanıyla tanınmış âlimlerdendir (bk. Ayderûs, s. 212; Nebhânî, I, 155, 201, 320, 399; II, 44, 63, 156; Kehhâle, V, 39; VI, 295; Ziriklî, V, 51-52).

BİBLİYOGRAFYA :

Abdülkâdir el-Ayderûsî, *en-Nürü's-sâfir*, s. 74-78, 90, 92, 95-96, 203, 212, 223, 258, 286-287; Muhibbî, *Hulâsatü'l-eser*, I, 71-78, 94-95, 163, 182-183; II, 365-366; III, 39-40, 62-63, 114-116, 166, 488; Şillî, *el-Meşre'u'r-revî ft menâkıbü Benî 'Alevî*, Kahire 1319, I, 196-199; II, 28, 29, 62, 104-110, 203, 230, 240, 260; Şevkânî, *el-Bedrü't-tâli'*, II, 120; Cebertî, *'Acâ'ibü'l-âşâr*, I, 163; Serkis, *Mu'cem*, I, 140, 517; Brockelmann, *GAL*, II, 401, 407, 418; *Suppl.*, II, 533, 560, 565, 566, 817, 820; Ziriklî, *el-A'âm*, I, 62, 65; IV, 77; V, 51-52; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, IV, 21, 46; V, 39; VI, 295; R. B. Serjeant, *The Saiyids of Hadramawt*, London 1957, s. 14, 19, 25; a.mlf., "Materials for South Arabian History", *BSOAS*, XIII (1950), s. 281-307, 581-601; XXV (1962), s. 246; Nebhânî, *Kerâmâtü'l-evliyâ'*, I, 127, 155, 201, 320, 399; II, 44, 63, 85; Abdülhay el-Kettânî, *Fihri-sül-fehâris*, I, 178, 311; O. Löfgren, "Aydarûs", *Et'* (İng.), I, 780-782; a.mlf., "Bâ", a.e., I, 828; a.mlf., "Bâ 'Alawî", a.e., I, 828-830; M. A. Ghül, "Fakih, Bâ", a.e., II, 756; a.mlf., "Fakih, Bal", a.e., II, 756-757.

SÂMÎ ES-SAKKÂR

BÂ FADL

(با فضل)

Fadl b. Muhammed b. Abdülkerîm b. Muhammed'e nisbet edilen, Hadramut'un Terim kasabasında yaşayan eski bir şeyh ailesi.

Mezhic kabilesinin Sa'd el-Âşire koluna mensup olan Bâ Fadl, Bâ Alevîler'in IX. (XV.) yüzyılda Terim'de hâkim duruma gelmelerinden önce buranın en nü-